

GENERALINĖS ADVOKATĖS
ELEANOR SHARPSTON IŠVADA,
pateikta 2010 m. spalio 14 d.¹

1. Po Pirmojo pasaulinio karo Austrija ir Vokietija tapo respublikomis, kuriose buvo panaikinta aristokratija ir visos su ja susijusios privilegijos bei titulai. Nuo tada Austrijos piliečiai pagal konstitucinę teisę nebegali teisėtai turėti jokių aristokratiškų titulų – šis draudimas apima ir dalelyčių „von“ arba „zu“ kaip pavardės dalies vartojimą. Tačiau Vokietijoje pasirinktas kitoks požiūris: esami titulai (nors jų ir nebebuvo galima turėti kaip titulų) tapo šeimos pavardės dalimi, perduodama visiems vaikams ir kaitoma tik atsižvelgiant į vaiko lytį, jeigu toks elementas turi ir vyrišką, ir moterišką giminę, pavyzdžiui, *Fürst* (kunigaikštis) ir *Fürstin* (kunigaikštienė).

pilietis², kurio pavardėje buvo toks buvęs aristokratiškas titulas. Ta pačia pavarde (moteriškos giminės) ji buvo įregistruota Austrijos civilinės būklės aktų registruose³. Jos skundą dėl praėjus maždaug 15 metų priimto administracinio sprendimo pataisyti šį registracijos įrašą pašalinant pavardėje esančią nuorodą į aristokratišką titulą šiuo metu nagrinėja *Verwaltungsgerichtshof* (Aukščiausiasis administracinis teismas). Šis teismas, atsižvelgdamas į Sprendimą *Grunkin ir Paul*⁴, nori išsiaiškinti, ar Austrijos teisės aktai yra suderinami su EB 18 straipsniu (dabar – SESV 21 straipsniu), kuriame reglamentuojama Sąjungos piliečių teisė laisvai judėti ir apsigyventi. Gali būti reikšmingos ir kitos Sutarties nuostatos.

2. Ši byla yra susijusi su Austrijos piliete, kurią suaugusią Vokietijoje įvaikino Vokietijos

2 — Neginčijama, kad įvaikinimas neturėjo įtakos jos turimam Austrijos pilietybei.

3 — T. y. registruose, kurie anglų kalba paprastai būtų vadinami gimimų, santuokų ir mirčių registrais (*registers of births, marriages and deaths*).

4 — 2008 m. spalio 14 d. sprendimas (C-353/06, Rink. p. I-7639).

1 — Originalo kalba: anglų.

Teisinis pagrindas

*Europos žmogaus teisių konvencija*⁵

3. Konvencijos 8 straipsnyje numatyta:

„1. Kiekvienas turi teisę į tai, kad būtų gerbiamas jo privatus ir šeimos gyvenimas, būsto neliečiamybė ir susirašinėjimo slaptumas.

2. Valstybės institucijos neturi teisės apriboti naudojimosi šiomis teisėmis, išskyrus įstatymų nustatytus atvejus ir kai tai būtina demokratinėje visuomenėje valstybės saugumo, visuomenės apsaugos ar šalies ekonominės gerovės interesams siekiant užkirsti kelią viešosios tvarkos pažeidimams ar nusikaltimams, taip pat būtina žmonių sveikatai ar moralei arba kitų asmenų teisėms ir laisvėms apsaugoti.“

4. Įvairiose bylose, ypač *Burghartz* ir *Stjerna*⁶, Europos žmogaus teisių teismas yra konstatavęs, kad nors konvencijos 8 straipsnyje ir nėra

aiškios nuorodos į pavardes, asmens pavardė yra susijusi su jo privačiu ir šeimos gyvenimu, nes ji yra asmens tapatybės nustatymo priemonė ir sąsaja su tam tikra šeima. Jis taip pat yra pabrėžęs nacionalinės kalbos niuansų svarbą asmenų pavardžių srityje ir pripažinęs, kad iš valstybės politikos kylančių lingvistinių taisyklių nustatymas gali būti pateisinamas⁷.

Europos Sąjungos teisė

5. EB 12 straipsnio pirmoje pastraipoje (dabar – SESV 18 straipsnio pirma pastraipa) numatyta:

„Šios Sutarties [Sutarčių⁸] taikymo srityje, nepažeidžiant joje [jose] esančių specialių nuostatų, draudžiama bet kokia diskriminacija dėl pilietybės.“

5 — Pasirašyta Romoje 1950 m. lapkričio 4 d. ir ratifikuota visų Europos Sąjungos valstybių narių.

6 — 1994 m. vasario 22 d. Sprendimas *Burghartz prieš Šveicariją*, Serija A, Nr. 280-B, p. 28, § 24; 1994 m. lapkričio 25 d. Sprendimas *Stjerna prieš Suomiją*, Serija A, Nr. 299-B, § 37.

7 — 2007 m. rugsėjo 11 d. Sprendimas *Bulgakov prieš Ukrainą*, Nr. 59894/00, § 43, ir jame nurodyta teismų praktika.

8 — EB sutartis cituojama tokia, kokia ji buvo nutarties dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą priėmimo metu. Tekstas laiškuose skliaustuose rodo pakeitimus, padarytus Lisabonos sutartimi ir įtrauktus į Sutartį dėl Europos Sąjungos veikimo (toliau – SESV).

6. EB 17 straipsnyje (dabar – SESV 20 straipsnis) numatyta:

„1. Įvedama Sąjungos pilietybė. Kiekvienas asmuo, turintis valstybės narės pilietybę, yra Sąjungos pilietis. Sąjungos pilietybė ne pakeičia valstybės pilietybę, o ją papildo.

2. Sąjungos piliečiai naudojami šios Sutarties suteiktomis teisėmis ir atlieka jos nustatytas pareigas [<...> turi Sutartyse numatytas teises ir pareigas. Jie, be kita ko, turi:

a) teisę laisvai judėti ir apsigyventi valstybių narių teritorijoje;

<...>]“

7. Kaip numatyta EB 18 straipsnio 1 dalyje (dabar – SESV 21 straipsnio 1 dalis):

„Kiekvienas Sąjungos pilietis turi teisę laisvai judėti ir apsigyventi valstybių narių teritorijoje laikydamasis šioje Sutartyje [Sutartyse] ir jai [joms] įgyvendinti priimtose nuostatose nustatytų apribojimų bei sąlygų.“

8. EB 43 straipsniu (dabar – SESV 49 straipsnis) ir EB 49 straipsniu (dabar – SESV 56 straipsnis) atitinkamai draudžiami „vienos valstybės narės nacionalinių subjektų

įsisteigimo laisvės kitos valstybės narės teritorijoje apribojimai“ ir „Bendrijoje [Sąjungoje] <...> laisvės teikti paslaugas apribojimais, taikomi valstybių narių nacionaliniams subjektams, kurie yra įsisteigę kitoje Bendrijos valstybėje [valstybėje narėje] negu valstybė, kurios subjektu yra asmuo, kuriam tos paslaugos teikiamos“.

9. Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos⁹ 7 straipsnyje numatyta:

„Kiekvienas asmuo turi teisę į tai, kad būtų gerbiamas jo privatus ir šeimos gyvenimas, būsto neliečiamybė ir komunikacijos slaptumas.“

10. Šio straipsnio išaiškiniame¹⁰ nurodoma, kad garantuotos teisės atitinka Europos žmogaus teisių konvencijos 8 straipsnyje garantuotas teises ir kad apribojimais, kurie gali būti teisėtai nustatyti šiai teisei, yra tokie patys kaip konvencijos 8 straipsnio 2 dalimi leidžiamai apribojimais.

11. Teisingumo Teismui yra tekę spręsti klausimus, susijusius su pavardžių, kuriomis tas pat asmuo įregistruotas skirtingų valstybių narių civilinės būklės aktų registruose,

⁹ – Paskelbta Nicoje 2000 m. gruodžio 7 d. (OL C 364, 2000, p. 1). Atnaujintą redakciją Europos Parlamentas patvirtino 2007 m. lapkričio 29 d., panaikinęs nuorodas į Europos Konstituciją (OL C 303, 2007, p. 1); naujausia (po Lisabonos strategijos įgyvendinimo) suvestinė redakcija paskelbta OL C 83, 2010, p. 389.

¹⁰ – OL C 303, 2007, p. 17, p. 20.

skirtingumu, byloje *Konstantinidis*¹¹, *García Avello*¹² bei *Grunkin ir Paul*¹³. Pagrindinius šios Teisingumo Teismo praktikos aspektus galima apibendrinti taip.¹⁴

12. Šiuo metu asmenų pavardes reglamentuojančios taisyklės priskiriamos valstybių narių kompetencijai. Vis dėlto naudodamasi šia kompetencija valstybės narės privalo laikytis Europos Sąjungos (toliau – ES) teisės, išskyrus valstybės narės viduje pasitaikančius atvejus, neturinčius ryšio su šia teise. Ryšys atsiranda, jeigu vienos valstybės narės piliečiai teisėtai gyvena kitoje valstybėje narėje. Tokiu atveju santykiuose su savo pilietybės valstybe nare jie iš esmės gali remtis savo teisėmis, numatytomis Sutartyje, pavyzdžiui, teise nebūti diskriminuojamiems dėl pilietybės, teise laisvai judėti ir apsigyventi valstybės narėse ir teise į įsisteigimo laisvę.

13. Pavardžių skirtingumas gali sukelti rimtų nepatogumų tiek profesiniame, tiek privačiame gyvenime. Gali kilti sunkumų vienoje valstybėje narėje pasinaudoti diplomų arba dokumentų, kuriuose nurodyta kitoje valstybėje narėje pripažįstama pavardė, suteikiamomis teisėmis. Tvarkant daugybę kasdienių reikalų tiek viešojoje, tiek privačiojoje srityse reikalingas asmens tapatybės įrodymas, kuriuo

dažnai tampa pasas. Jeigu pilietybės valstybėje narėje išduotame pase nurodytas vardas ir (arba) pavardė, kurie skiriasi nuo kitoje valstybėje narėje išduotame gimimo liudijime nurodyto vardo ir (arba) pavardės, arba jeigu konkrečioje situacijoje naudojama pavardė neatitinka pavardės, nurodytos dokumente, pateikiamame kaip asmens tapatybės įrodymas, arba jeigu dviejuose kartu pateikiamuose dokumentuose nurodyta pavardė nėra vienoda, tikėtina, kad kils abejonių dėl asmens tapatybės, pateiktų dokumentų autentiškumo arba jų turinio tikrumo, ir gali kilti įtarimų, jog teikiama klaidinga informacija.

14. Dėl tokių rimtų nepatogumų atsirandančios kliūtys laisvai judėti gali būti pateisinamos, tik jeigu jos grindžiamos objektyviomis aplinkybėmis ir yra proporcingos siekiamam teisėtam tikslui. Su administravimo patogumu susijusios aplinkybės šiuo atveju negali būti pakankamos. Tačiau galėtų užtekti specifinių su viešąja tvarka susijusių priežasčių.

Austrijos teisė

15. 1919 m. Aristokratijos panaikinimo įstatymu¹⁵, kuris yra konstitucinis pagal Federalinio

11 — 1993 m. kovo 30 d. sprendimas (C-168/91, Rink. p. I-1191).

12 — 2003 m. spalio 2 d. sprendimas (C-148/02, Rink. p. I-11613).

13 — Nurodyta 4 išnašoje.

14 — Apibendrinimas parengtas remiantis Sprendimo *Grunkin ir Paul* 16–18, 23–28, 36 ir 38 punktais.

15 — *Gesetz vom 3. April 1919 über die Aufhebung des Adels, der weltlichen Ritter- und Damenorden und gewisser Titel und Würden* (toliau – *Adelsaufhebungsgesetz*).

konstitucinio įstatymo¹⁶ 149 straipsnio 1 dalį, buvo panaikinta aristokratija, pasaulietiniai riterių ordinai ir tam tikri kiti titulai bei rangai, taip pat uždrausta turėti atitinkamus titulus. Remiantis kompetentingų ministrų priimto šio įstatymo įgyvendinimo akto¹⁷ 1 punktu, šis panaikinimas taikomas visiems Austrijos piliečiams, nepaisant to, kur įgytos atitinkamos privilegijos. 2 punkte numatyta, kad draudimas, be kita ko, apima teisę pavardėje turėti dalelytę „von“ ir teisę turėti bet kurį aristokratų luomo pavadinimą, pavyzdžiui, „Ritter“ („riteris“), „Freiherr“ („baronas“), „Graf“ („grafas“), „Fürst“ („kunigaikštis“), „Herzog“ („hercogas“), arba kitas atitinkamas austriškas arba užsienietiškas nuorodas į luomą. Remiantis 5 punktu, pažeidus šį draudimą gali būti taikomos įvairios baudmės.

16. Remiantis Austrijos vyriausybės pateikta informacija, asmenims, turintiems vokišką pavardę su vokiška nuoroda į buvusią aristokratišką kilmę, teismai šį draudimą taiko su tam tikromis korekcijomis. Jei Vokietijos pilietis, turėdamas tokią pavardę, įgijo Austrijos pilietybę, negalima aiškinti, kad tokioje pavardėje yra nurodytas aristokratiškas titulas, ir jį negali būti keičiama. Be to, austrė

moteris, įgydama tokią pavardę santuokos su Vokietijos piliečiu sudarymo metu, turi teisę turėti tokią pavardę visą, tačiau tiksliai tokią pačią, kokią turi jos vyras, o ne šios pavardės moteriškos giminės formą¹⁸.

17. Remiantis Federalinio įstatymo dėl tarptautinės privatinės teisės¹⁹ 9 straipsnio 1 dalimi, fizinių asmenų teisinį statusą reglamentuoja valstybės, kurios piliečiai jie yra, teisė. 13 straipsnio 1 dalyje numatyta, kad asmens pavardės turėjimą reikia vertinti pagal jo asmens statusą, neatsižvelgiant į tai, kokiu pagrindu buvo įgyta pavardė. Remiantis 26 straipsniu, įvaikinimo sąlygos vertinamos atsižvelgiant į kiekvieno įvaikinančiojo teisinį statusą ir vaiko teisinį statusą, o įvaikinimo „pasekmės“, jeigu yra tik vienas įvaikinantis asmuo, vertinamos atsižvelgiant į tokio asmens statusą.

18. Remiantis Austrijos vyriausybės pareiškimais šioje byloje ir juose nurodytais mokslo šaltiniais, taip reglamentuojamos „pasekmės“ apima tik šeimos teisės klausimus, o ne įvaikinto vaiko pavardės nustatymą (kuris vis

16 — *Bundes-Verfassungsgesetz* (toliau – B-VG).

17 — *Vollzugsanweisung des Staatsamtes für Inneres und Unterricht und des Staatsamtes für Justiz, im Einvernehmen mit den beteiligten Staatsämtern vom 18. April 1919, über die Aufhebung des Adels und gewisser Titel und Würden.*

18 — Žr. 1, 21 ir 27 punktus.

19 — *Bundesgesetz vom 15. Juni 1978 über das internationale Privatrecht* (toliau – IPR-Gesetz).

ties reglamentuojamas 13 straipsnio 1 dalies nuostatomis). Tačiau remiantis ataskaita, kurią Tarptautinė civilinės būklės komisija (toliau – ICCS) parengė 2000 m. kovo mėnesį²⁰, kai Austrija buvo organizacijos narė, į klausimą „Kokia teisė taikoma nustatant įvaikinto vaiko pavardę?“ Austrija atsakė: „Ivaikinto vaiko pavardės (keitimo) klausimas yra viena iš įvaikinimo pasekmių ir jis sprendžiamas atsižvelgiant į įsivaikinančio asmens arba asmenų šalies nacionalinę teisę. Jeigu įsivaikinantieji yra skirtingas pilietybes turintys sutuoktiniai, taikoma jų bendra nacionalinė teisė arba, tokios nesant, ankstesnė jų bendra nacionalinė teisė, jeigu ji tebėra kurio nors sutuoktinio nacionalinė teisė. Anksčiau taikytina teisė buvo nuolatinės gyvenamosios vietos teisė.“

19. Remiantis Austrijos civilinio kodekso²¹ 183 straipsnio 1 dalimi, taikoma kartu su 182 straipsnio 2 dalimi, kai vaiką įvaikina tik vienas asmuo, įvaikintam vaikui suteikiama įvaikinusio asmens pavardė, jeigu teisiniai ryšiai su kitos lyties vienu iš tėvų yra nutrūkę.

20. Civilinės būklės įstatymo²² 15 straipsnio 1 dalyje reikalaujama, kad registracijos įrašai

būtų ištaisyti, jeigu jie buvo neteisingi įrašymo metu.

Vokietijos teisė

21. Veimaro Konstitucijos²³ 109 straipsniu, be kita ko, buvo panaikintos visos privilegijos, grindžiamos gimimu arba statusu, ir jame buvo numatyta, kad nuorodos į aristokratišką kilmę galioja tik kaip pavardės dalis. Remiantis šiuo metu galiojančio Konstitucinio įstatymo²⁴ 123 straipsnio 1 dalimi, ši nuostata tebetaikoma ir dabar. Nors Teisingumo Teismui nebuvo nurodyti jokie teisės aktai, neginčytina, kad remiantis Vokietijos teise pavardės, kuriose yra buvusių nuorodų į aristokratišką kilmę, ir toliau kaitomos atsižvelgiant į asmens lytį, jeigu taip buvo kaitomos tokios nuorodos į aristokratišką kilmę.

22. Remiantis Civilinio kodekso įvadinio įstatymo²⁵ 10 straipsnio 1 dalimi, asmens pavardė nustatoma pagal valstybės, kurios pilietis jis yra, teisę. Šio įstatymo 22 straipsnio 1 ir

20 — „Loi applicable à la détermination du nom“, su kuria galima susipažinti adresu <http://www.ciecl.org/Documentation/LoiApplicablealaDéterminationduNom.pdf>.

21 — *Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch* (toliau – ABGB).

22 — *Bundesgesetz vom 19. Jänner 1983 über die Regelung der Personenstandsangelegenheiten einschließlich des Matrikenwesens (Personenstandsgesetz, toliau – PStG)*.

23 — *Verfassung des Deutschen Reichs vom 11. August 1919* (toliau – VDR).

24 — *Grundgesetz* (toliau – GG).

25 — *Einführungsgesetz zum Bürgerlichen Gesetzbuche* (toliau – EGBGB).

2 dalyse numatyta, kad įvaikinimą ir jo pasekmes įvaikinančių asmenų teisiniams santykiams šeimos teisės srityje reglamentuoja įvaikinančiojo pilietybės valstybės teisė.

asmenis, įgyja įvaikinančiojo pavardę kaip „nuo gimimo turėtą pavardę“.

23. Nurodytoje ICCS ataskaitoje²⁶ įtvirtinta, kad 2000 m. atsakydama į klausimą „Kokia teisė taikoma nustatant įvaikinto vaiko pavardę?“ Vokietija nurodė: „Įvaikinto vaiko pavardė nustatoma atsižvelgiant į jo kilmės šalyje galiojančią teisę. Todėl Vokietijos teisė, reglamentuojanti pavardes, taikoma tais atvejais, kai užsienietį vaiką įsivaikina vokiečių ir dėl to vaikas įgyja Vokietijos pilietybę. Jeigu vokiečių vaiką įsivaikina užsienio pilietis, vaiko pavardės reglamentavimas dėl to keičiamas, tik jeigu įvaikinamas vaikas praranda Vokietijos pilietybę“²⁷.

Faktai, procedūra ir prejudiciniai klausimai

24. Remiantis Civilinio kodekso²⁸ 1757 straipsnio 1 dalimi, taikoma kartu su šio kodekso 1767 straipsnio 2 dalimi, įvaikinti vaikai, įskaitant pilnametystės sulaukusius

25. Apeliantė pagrindinėje byloje (toliau – apeliantė) yra Austrijos pilietė, kurios vardas ir pavardė nuo gimimo buvo Ilonka Kerekes, gimusi 1944 m. Vienoje. 1991 m. spalio mėnesį buvo įregistruota jos pavardė „Havel, née Kerekes“, kai Vorbiso (Vokietijos) *Kreisgericht* (apylinkės teismo), veikiančio kaip globos klausimus sprendžiantis teismas, nutartimi buvo įformintas faktas, kad Vokietijos pilietis Lothar Fürst von Sayn-Wittgenstein ją įsivaikino pagal Vokietijos teisę remdamasis notariniu aktu. Kai ji išreiškė pageidavimą įregistruoti savo naująją tapatybę valdžios institucijose Vienoje, šios institucijos 1992 m. sausio mėnesį parašė raštą Vorbiso *Kreisgericht*, prašydamos pateikti daugiau informacijos. Tuomet šis teismas priėmė papildomą nutartį, kurioje nurodė, kad įvaikinimo metu jos pavardė nuo gimimo tapo „Fürstin von Sayn-Wittgenstein“, jos įtėvio pavardės moteriškos giminės forma. Tuomet Vienos valdžios institucijos 1992 m. vasario 27 d. išdavė apeliantei gimimo liudijimą, kuriame nurodytas vardas ir pavardė – Ilonka

26 — 18 punktas ir 20 išnaša.

27 — Atrodytų, kad akivaizdus pirmų dviejų sakinių prieštaravimas atsiranda dėl termino „kilmės šalis“ klaidingo vartojimo turint omenyje „(galutinės) pilietybės šalį“, darant prielaidą, kad dėl įvaikinimo gali būti (bet ne visada) keičiama pilietybė. ICCS ataskaita pateikiama tik prancūzų kalba, todėl neįmanoma sužinoti, kokius terminus iš tiesų vartojo Vokietijos valdžios institucijos, pateikdamos atsakymus į klausimyno klausimus.

28 — *Bürgerliches Gesetzbuch* (toliau – BGB).

Fürstin von Sayn-Wittgenstein. Neginčijama, kad įvaikinimas neturėjo įtakos jos pilietybei.

pagal Austrijos teisę, kitaip nei pagal Vokietijos teisę, neleidžiama sudarinėti pavardžių pagal skirtingas vyrams ir moterims taikomas taisykles.

26. Per posėdį buvo nurodyta, kad apeliantė užsiima profesine veikla prabangaus nekilnojamojo turto rinkoje, konkrečiai kalbant – ji užsiima pilių ir dvarų pardavimu Ilonka Fürstin von Sayn-Wittgenstein vardu. Panašu, kad bent jau nuo įvaikinimo ji gyveno ir dirbo daugiausia Vokietijoje (nors užsiėmė ir tam tikra tarptautine veikla), jai išduotas vokiškas vairuotojo pažymėjimas Ilonka Fürstin von Sayn-Wittgenstein vardu ir ji šiuo vardu yra Vokietijoje įregistravusi bendrovę. Be to, Austrijos konsulinės įstaigos Vokietijoje bent vieną kartą yra pratęsusios jos austriško paso galiojimą (2001 m.) ir jai yra išdavusios du pilietybę patvirtinančius dokumentus – visi šie dokumentai išduoti Ilonka Fürstin von Sayn-Wittgenstein vardu.

28. Praėjus kuriam laikui po šio sprendimo priėmimo registracijos institucijos Vienoje nusprendė, kad apeliantės gimimo registracija buvo neteisinga. 2007 m. balandžio 5 d. jos jai pranešė apie savo ketinimą gimimų registre ištaisyti jos pavardę į „Sayn-Wittgenstein“. 2007 m. rugpjūčio 24 d., nepaisydamos jos prieštaravimų, šios institucijos patvirtino tokią poziciją. Atmetus apeliantės administracinį skundą dėl tokio sprendimo, šiuo metu ji siekia, kad *Verwaltungsgerichtshof* panaikintų šį sprendimą.

27. 2003 m. lapkričio 27 d. Austrijos *Verfassungsgerichtshof* (Konstitucinis teismas) priėmė sprendimą byloje, kurios aplinkybės buvo panašios į apeliantės bylos aplinkybes. Jis konstatavo, kad Aristokratijos panaikinimo įstatymu Austrijos piliečiui, įvaikintam Vokietijos piliečio, draudžiama įgyti pavardę su nuoroda į buvusią aristokratišką kilmę²⁹. Šiuo sprendimu taip pat buvo patvirtinta ankstesnė teismų praktika, remiantis kuria

29. Šiame teisme apeliantė remiasi visų pirma ES sutartimis garantuojamomis savo teisėmis laisvai judėti ir teikti paslaugas. Jos manymu, reikalaujant, kad skirtingose valstybėse narėse ji naudotųsi skirtingomis pavardėmis, būtų trukdoma įgyvendinti šias teises. Ji taip pat teigia, kad pakeitus jos pavardę po 15 metų būtų kišamasi į jos privatų gyvenimą, saugomą Europos žmogaus teisių konvencijos 8 straipsniu.

30. Atsakove esanti institucija teigia, kad apeliantės nereikalaujama naudotis skirtingomis pavardėmis, o tik pašalinti nuorodą į titulą „Fürstin von“ iš pavardės „Sayn-Wittgenstein“,

29 — Sprendimas B 557/03. Šioje byloje nagrinėjama pavardė buvo „Prinz von Sachsen-Coburg und Gotha, Herzog zu Sachsen“ (verčiama kaip „Saksonijos-Koburgo ir Gotos princas, Saksonijos hercogas“).

kuri nekeičiama; taip pat, kad net jei dėl to ji patirtų tam tikrų nepatogumų, aristokratijos panaikinimas Austrijoje yra esminės svarbos konstitucinis principas, galintis pateisinti nukrypimą nuo Sutarties garantuojamų laisvių, ir kad net pagal Vokietijos teisės normas jos pavardė turėjo būti nustatyta pagal Austrijos teisę (todėl kadangi pagal Austrijos teisę neleidžiama vartoti pavardės formos „Fürstin von Sayn-Wittgenstein“, jos suteikimas apeliantei buvo neteisingas ir Vokietijos teisės požiūriu).

31. Atsižvelgdamas į Teisingumo Teismo sprendimą *Grunkin ir Paul, Verwaltungsgerichtshof* laikosi nuomonės, kad bet kuris trukdymas apeliantei laisvai judėti, galintis atsirasti dėl jos pavardės pakeitimo, vis dėlto galėtų būti pateisinamas, jeigu jis pagrįstas objektyviomis priežastimis ir yra proporcingas aristokratijos panaikinimu siekiamam teisetam tikslui.

32. Todėl *Verwaltungsgerichtshof* prašo priimti prejudicinį sprendimą tokiu klausimu:

„Ar EB 18 straipsniui prieštarauja norma, pagal kurią valstybės narės kompetentingos valdžios institucijos atsisako pripažinti (suaugusio) įvaikinto asmens pavardę (jeigu joje yra valstybėje narėje (taip pat ir pagal

konstitucinę teisę) draudžiamas vartoti aristokratiškas titulus), nustatytą kitoje valstybėje narėje?“

33. Rašytines pastabas yra pateikusi apeliante, Vokietijos, Italijos, Lietuvos, Austrijos ir Slovakijos vyriausybės, taip pat Komisija. Per 2010 m. birželio 17 d. įvykusį posėdį žodiniai pareiškimai buvo padaryti apeliantės, Vokietijos, Čekijos ir Austrijos vyriausybių bei Komisijos vardu.

Vertinimas

34. Keletą prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusių teismo klausimo aspektų galima išspręsti paprastai, net jei kai kuriais iš jų Teisingumo Teismui pateiktuose pareiškimuose nuomonės išsiskyrė. Tačiau kiti aspektai nėra tokie aiškūs ir norint juos galutinai išspręsti gali prireikti įvertinti kitus faktus bei (nacionalinės) teisės normas. Kalbėdama apie šiuos aspektus, stengsiuosi analizuoti su jais susijusias ES teisės normas taip, kaip jos turėtų būti taikomos įvairiose galimose situacijose.

*ES teisės taikymas**Diskriminacija dėl pilietybės*

35. Pirmuoju klausimu pareiškimuose Teisingumo Teismui nebuvo išreikšta jokių prieštaravimų. Neginčijama, kad apeliantė yra vienos valstybės narės pilietė, gyvenanti ir vykdanči profesinę veiklą kitoje valstybėje narėje. Todėl jos padėtis nėra kurios nors valstybės narės visiškai vidaus klausimas ir abi valstybės narės, naudodamosi savo turima kompetencija, susijusia su jos pavardės nustatymu, privalo laikytis ES teisės. Atsižvelgdama į tai apeliantė prieš Austrijos valdžios institucijas iš esmės gali remtis teisėmis ir laisvėmis, kurias jai, kaip Sąjungos pilietei ir ūkio subjektui, vienos valstybės narės pilietei, įsisteigusiai kitos valstybės narės teritorijoje ir teikiančiai paslaugas vienoje arba daugiau kitų valstybių narių, suteikia Sutartis³⁰.

36. Tai reiškia, kad net jeigu valstybės narės nacionalinė teisė yra vienintelė teisė, taikytina nustatant vieno iš jos piliečių pavardę, taikydama tokią nacionalinę teisę tam, kad pakeistų arba ištaisyti įrašą civilinės būklės aktų registre, valstybė narė privalo laikytis ES teisės, jeigu toks pilietis rėmėsi šiuo įrašu naudodamasis savo, kaip Sąjungos piliečio, teise laisvai judėti ir apsigyventi valstybių narių teritorijoje.

37. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas neprašo išsakyti nuomonę diskriminacijos klausimu ir iš tiesų laikosi požiūrio, kad toks klausimas šioje byloje nekyla. Tokio paties požiūrio laikosi Komisija ir visos Teisingumo Teismui pastabas pateikusias valstybės narės.

38. Tačiau apeliantė išvelgia diskriminaciją dėl pilietybės, kylančią iš Austrijos kolizinių normų³¹, dėl to, kad jeigu Vokietijos pilietis įsivaikina kitą Vokietijos pilietį Austrijoje, visais įvaikinimo klausimais taikytina Vokietijos teisė ir todėl įvaikintas asmuo gali įgyti pavardę, kurioje yra nuorodų į buvusį aristokratišką titulą, o jeigu įvaikintas asmuo yra Austrijos pilietis, jo pavardė nustatoma pagal Austrijos teisę ir tokios pavardės įgyti negalima.

39. Nepaisydama to, kad apeliantės padėtis buvo kitokia, nes ji buvo įvaikinta Vokietijoje, negaliu sutikti su tokia analize. Kaip ir

30 — Žr. 12 punktą.

31 — Žr. 17 punktą.

byloje *Grunkin ir Paul*, šioje Austrijos kolizinėje normoje³² visais atvejais kalbama apie asmens pilietybės valstybės materialinę teisę. Ši norma taip pat niekaip nesikerta su atitinkama Vokietijos teisės norma³³, kuri, panašu, iš esmės yra tokia pati. Šia norma, kaip esu pastebėjusi išvadoje byloje *Grunkin ir Paul*, asmenys skirstomi pagal pilietybę, tačiau jie nėra diskriminuojami dėl jos. Tokios diskriminacijos draudimo tikslas yra ne panaikinti skirtumus, kurie būtinai atsiranda turint vienos, o ne kitos valstybės narės pilietybę, o užkirsti kelią kitiems taikomo vertinimo skirtumams, grindžiamiems pilietybe. Šiuo atveju visi piliečiai vertinami pagal valstybių narių, kurių piliečiai jie yra, teisę.

narėse oficialiai įregistruotas pavardes, laipsniu. Sprendime *Konstantinidis* jis laikėsi nuomonės, kad transkribavimo civilinės būklės aktų registruose taisyklės nesuderinamos su Sutarties suteikiama įsisteigimo laisvės garantija, jeigu dėl jų taikymo asmuo, kurio vardas ir pavardė transkribuojami perrašant kitos abėcėlės raidėmis, patiria „tiek nepatogumų, kad dėl to jam iš tikrųjų trukdoma laisvai“ naudotis tokia teise. Taip yra tuo atveju, jeigu transkribuoto vardo ir pavardės tarimas yra kitoks ir jeigu dėl tokio iškraipymo asmuo susiduria su rizika, kad potencialūs klientai galėtų jį supainioti su kitais. Sprendimuose *García Avello* ir *Grunkin ir Paul* Teisingumo Teismas, kalbėdamas plačiau, akcentavo rimtus nepatogumus, kurie gali kilti bet kuriomis aplinkybėmis, kai piliečio gali būti reikalaujama pagrįsti pavardžių skirtingumą su juo susijusiuose oficialiuose dokumentuose, kuriais jis nori remtis.

„Rimti nepatogumai“

40. Panašiose bylose sprendamas, ar trukdoma naudotis Sutarties suteikiamomis laisvėmis, kaip kriterijumi Teisingumo Teismas rėmėsi nepatogumų, kuriuos patiria asmuo, turėdamas nevienodas skirtingose valstybėse

41. Kelios valstybės narės yra nurodžiusios, kad apeliante dėl jos pavardės ištaisymo Austrijos civilinės būklės aktų registruose tokių nepatogumų nepatirs. Viena vertus, jai nereikės naudotis skirtingomis pavardėmis skirtingose valstybėse narėse, nes Austrijos registruose ištaisytas įrašas nuo jo ištaisymo bus autentiškas visose situacijose. Kita vertus, pagrindinis tapatybę nurodantis jos pavardės elementas – „Sayn-Wittgenstein“ – išliks, todėl nebus klaidinimo dėl jos tapatybės, o

32 — *IPR-Gesetz* 13 straipsnio 1 dalis; žr. 17 punktą.

33 — *EGBGB* 10 straipsnio 1 dalis; žr. 22 punktą.

pašalinti bus tik neapibrėžtiniai priklausomi žodžiai „Fürstin von“.

advokatas per posėdį pareiškė, kad, „jo manymu“, ji buvo ištekejusi ir išsiskyrė Vokietijoje. Jeigu tai tiesa, jos pavardė Vokietijoje ir Austrijoje gali būti įrašyta skirtingai ir dėl to jai galėtų kilti sunkumų, jeigu, pavyzdžiui, ji panorėtų dar kartą ištekėti.

42. Kalbant apie pirmąjį argumentą, tiesa, kad byloje *García Avello* ir *Grunkin ir Paul* vaikams grėse visą gyvenimą naudotis pavardėmis, neatšaukiamai skirtingai įrašytomis dviejų valstybių narių, su kuriomis juos nuo gimimo siejo artimi ryšiai, civilinės būklės aktų registruose. Atrodytų, kad šioje byloje apeliants pavardė, priešingai, yra įrašyta tik Austrijos civilinės būklės aktų registruose ir kad tik Austrijos valdžios institucijos gali jai išduoti oficialius dokumentus, pavyzdžiui, pasus arba pilietybę patvirtinančius dokumentus, todėl dėl jos pavardės įrašo pakeitimo šiuose registruose neturėtų atsirasti prieštaravimų su kitos valstybės narės registru duomenimis arba jos išduotais oficialiais dokumentais.

43. Prieš padarant galutinę išvadą šią situaciją gali tecti detaliau ištirti kompetentingam nacionaliniam teismui. Nors Vokietijos vyriausybė ir yra nurodžiusi, kad jai nėra žinomi jokie su apeliante susiję įrašai Vokietijos civilinės būklės aktų registruose, apeliants

44. Tačiau, nepaisant šio aspekto, atrodo, kad apeliantei Vokietijoje bent jau yra išduotas vairuotojo pažymėjimas ir ji šioje šalyje yra įregistravusi bendrovę – tiek vairuotojo pažymėjime, tiek registruojant bendrovę nurodytas jos vardas ir pavardė Ilonka Fürstin von Sayn-Wittgenstein. Tikėtina, kad ji turėjo įsiregistruoti Vokietijos valdžios institucijose kaip ne Vokietijos gyventoją. Galimas dalykas, kad ji yra įregistruota Vokietijos socialinės apsaugos sistemoje dėl sveikatos draudimo ir pensijos. Šalia šių oficialių jos pavardės įrašų, neabejotina, kad per 15 metų nuo pirmosios savo pavardės „Fürstin von Sayn-Wittgenstein“ registracijos Austrijoje iki sprendimo ištaisyti ją į „Sayn-Wittgenstein“ ji Vokietijoje yra atidariusi banko sąskaitų ir yra sudariusi ilgalaikių sutarčių, pavyzdžiui, draudimo polisų. Trumpai tariant, ji gana ilgai gyveno valstybėje narėje viena pavarde ir dėl to tiek viešojoje, tiek privačioje srityje yra likę daug oficialių įrašų. Vargu ar būtinybė pakeisti visus šiuos įrašus dėl to, kad oficialiuose jos asmens tapatybės dokumentuose šiuo metu yra nurodyta kita pavardė, gali būti apibūdinta kitaip nei rimti nepatogumai. Net jeigu kartą pakeitus šiuos įrašus ateityje neatitikimų nebus, tikėtina, kad apeliante turi iki

pakeitimo išduotų arba parengtų dokumentų, kuriuose nurodyta tokia pavardė nei jos (naujuose) asmens tapatybės dokumentuose, ir ji ateityje turės juos nuolat pateikti.

požiūriu laisvo pasirinkimo (ypač jeigu toks pasirinkimas susijęs su socialiniu požiūriu priimtinu ir net laukiamu pavardės keitimu) ir visai kas kita, jeigu nepatogumai primetami pagal teisę (ypač jeigu toks primetimas gali būti suprantamas kaip tokio asmens įvykdyto pažeidimo ištaisymas).

45. Sutinku, kad pavardė gali būti keičiama įvairiais asmens gyvenimo etapais (ypač jeigu toks asmuo yra moteris) dėl santuokos ir skyrybų. Apeliantė šioje byloje praeityje yra turėjusi pavardes „Kerekes“ ir „Havel“ ir tikrai galėjo patirti (ir vis dar gali patirti) mano nurodytų nepatogumų dėl pavardės keitimo iš „Kerekes“ į „Havel“ ir iš „Havel“ į „Fürstin von Sayn-Wittgenstein“. Tačiau net nekalbant apie tai, kad santuoka ir skyrybos paprastai yra savanoriški veiksmai, teisiniu požiūriu didžiojoje daugumoje ES teisės sistemų³⁴ šalys pačios laisvai renkasi, ar pasikeisti pavardę tuokiantis. Žinoma, visuomenės spaudimas gali apriboti šią pasirinkimo laisvę, tačiau visuomenės spaudimas nepatenka į ES (arba nacionalinės) teisės taikymo sritį. Viena yra asmeniui patirti nepatogumų dėl teisiniu

46. Ko gera, dar svarbesnis aspektas yra apeliantės profesinė veikla. Kad ir kokie buvo jos motyvai siekiant būti įvairinti ir taip gauti pavardę „Fürstin von Sayn-Wittgenstein“, atrodo labai tikėtina, kad turėti tokią pavardę, rodančią kunigaikštišką kilmę, yra nemažas privalumas jos profesinėje veikloje (dėl kurios ji yra pasinaudojusi įsisteigimo laisve ir akivaizdžiai toliau naudojasi laisve teikti paslaugas skirtingose valstybėse narėse), kurioje veikia kaip tarpininkė sudarant nekilnojamojo turto sandorius, susijusius su pilimis ir dvarais³⁵.

34 — Žr. galutinės ataskaitos, kurią Europos Komisijai 2008 m. spalio mėnesį parengė *von Freyhold, Vial & Partner Consultants*, dalį „Facilitating Life Events, Part I: Country Reports“, susijusią su valstybių narių teisės aktų civilinės būklės srityje, praktinių sunkumų, su kuriais susiduria piliečiai, pageidaujantys pasinaudoti teisėmis Europos teisingumo erdvėje civilinėse bylose, ir šių problemų sprendimo bei piliečių gyvenimų palengvinimo galimybių lyginamąja analize. Remiantis šia ataskaita, panašu, kad vienintelės ištėkėjusių moterų teisės išlaikyti savo pavardę išimties taikomos Italijoje, kurioje moteris privalo prie savo pavardės pridėti vyro pavardę, ir Kipro turkų bendruomenėje, kurioje moteris privalo perimti vyro pavardę. Be to, keliose valstybėse narėse neleidžiama naudotis buvusio sutuoktinio pavarde po skyrybų, išskyrus atvejus, kai nurodoma svarbi priežastis.

35 — Nors šios bylos aplinkybės gerokais skiriasi, norėčiau pažymėti, kad viename iš dažnai nurodomų sprendimų dėl teisės laisvai judėti (1993 m. kovo 31 d. Sprendimas *Kraus*, C-19/92, Rink. p. I-1663, priimtas kitą dieną po Sprendimo *Konstantinidis*) Teisingumo Teismas gana stipriai akcentavo, kad mokslo vardo turėjimas buvo privalumas tiek tampant tam tikros profesijos atstovu, tiek sėkmingai užsiimant tokia profesine veikla (žr. to sprendimo 18 ir paskesnius punktus).

47. Per posėdį Vokietijos vyriausybės atstovas nurodė, kad oficialiai apeliante privalo turėti pavardę, nustatytą pagal valstybės, kurios pilietė ji yra, teisę, bet kad jai nebūtų neteisėta naudotis pavarde „Fürstin von Sayn-Wittgenstein“ kasdieniame gyvenime. Net darant prielaidą, kad ji gali ir toliau naudotis šia pavarde savo profesinėje veikloje, manau, kad greičiausiai yra didelis skirtumas tarp jos oficialiai pripažintos pavardės naudojimo ir naudojimo pavardės, kuri tebūtų pseudonimas arba komercinis pavadinimas, kurį galima būtų palaikyti apgaule.

48. Kalbant apie antrąjį argumentą, susijusį su nepatogumų laipsniu, mane glumina kai kurių valstybių narių požiūris, ypač kaip jį per posėdį išdėstė Vokietijos vyriausybė³⁶. Jeigu „Fürstin von Sayn-Wittgenstein“ pagal Vokietijos teisę yra vientisa pavardė, kurioje nėra nuorodos į aristokratišką titulą arba tokių dalelių, ir jeigu dėl to ji yra panaši, pavyzdžiui, į pavardes „Fürstmann“ arba „Vonwald“ (kurios abi įrašytos į Vokietijos ir Austrijos telefonų knygas), kaip galima teigti, kad viena šios pavardės dalis (Sayn-Wittgenstein) yra pagrindinis tapatybę nurodantis pavardės elementas, o kita dalis (Fürstin von

tėra neapibrėžtiniai priklausomi žodžiai? Jeigu elementas „Fürstin von“ iš tiesų būtų tikras aristokratiškas titulas, nesantis pavardės dalimi, analizė būtų kitokia, tačiau šioje byloje prejudicinis klausimas pateiktas kitu pagrindu.

49. Man atrodo aišku, kad, jeigu „Fürstin von Sayn-Wittgenstein“ yra vientisa sudurtinė pavardė, ji skiriasi nuo „Sayn-Wittgenstein“ (kaip pavardė „Baron-Cohen“ skiriasi nuo „Cohen“) ir kad gali kilti painiava bei nepatogumų dėl to paties asmens turimų dviejų pavardžių. Be to, kaip per posėdį pastebėjo Komisija, nors vokiečių kalba kalbantys asmenys gali analizuoti pavardę „Fürstin von Sayn-Wittgenstein“ tam tikru būdu, šios kalbos nemokantys asmenys ją gali analizuoti kitaip. Pavyzdžiui, prancūzų kalba kalbantis asmuo galėtų manyti, kad pavardėje esantis žodis „Fürstin“ yra žodžio „Giscard“ pavardėje „Giscard d'Estaing“ atitikmuo – šioje pavardėje žodis „Giscard“ paprastai laikomas pagrindiniu elementu, o vien kinų kalbą mokantis asmuo gali visiškai nesugebėti analizuoti šios pavardės, kaip ir daugelis europiečių nesugebėtų nustatyti, ar iš keleto elementų sudarytoje kiniškoje pavardėje galbūt

36 — Tačiau rašytiniame atsakyme į Teisingumo Teismo pateiktą klausimą Vokietijos vyriausybė nurodė, kad elementai „Fürstin von“ ir „Sayn-Wittgenstein“ pavardėje yra lygiaverčiai.

yra su titulais susijusių komponentų ir ar toks komponentas yra titulas, ar vardas.

50. Todėl laikausi nuomonės, kad nepatogumų, kuriuos dėl pavardės ištaisymo greičiausiai patirtų apeliantės vietoje atsidūręs asmuo, laipsnis yra panašus į nepatogumų, apie kuriuos Teisingumo Teismas kalbėjo sprendimuose *Konstantinidis*, *García Avello* bei *Grunkin ir Paul*.

52. Vokietijos ir Austrijos vyriausybės ypač pabrėžė, koks, jų nuomone, yra pagrindinis skirtumas tarp šios bylos ir bylų *García Avello* bei *Grunkin ir Paul* aplinkybių. Tose bylose buvo atsisakyta (kaip tam tikra prasme ir byloje *Konstantinidis*) vienoje valstybėje narėje pripažinti pavardę tokią, kokią ją buvo įregistravusios kitos valstybės narės civilinės būklės aktų registravimo institucijos, naudodamosi savo teisėta kompetencija. Šioje byloje, priešingai, panašu, kad Vorbiso *Kreisgericht* nei pagal Vokietijos, nei pagal Austrijos teisę neturėjo kompetencijos nustatyti apeliantės pavardės taip, kaip jis tai padarė, nes jo nustatyta pavardė nebuvo leidžiama dėl dviejų priežasčių (ankstesnio aristokratiško titulo su dalelyte „von“ panaudojimo ir moteriškos giminės) pagal Austrijos teisę, kuri buvo taikytina materialinė teisė tiek pagal Vokietijos, tiek pagal Austrijos kolizines teisės normas. Taigi Austrijoje ištaisytas įrašas yra susijęs ne su kitoje valstybėje narėje teisėtai suteikta pavarde, o su pavarde, kurią per klaidą pirmiausia suteikė Vorbiso *Kreisgericht*, paskui – Austrijos registravimo institucijos.

Pavardės pakeitimo teisinių pasekmių analizė

51. Nors teisinės pasekmės (jei tokių būtų), kylančios iš Vorbiso *Kreisgericht* papildomos nutarties, kurioje nurodyta, kad nauja apeliantės pavardė nuo gimimo yra „Fürstin von Sayn-Wittgenstein“, yra Vokietijos ir (arba) Austrijos teisės reglamentavimo objektas ir Teisingumo Teismas jų negali nustatyti, į *Verwaltungsgerichtshof* klausimą negalima tinkamai atsakyti nekalbant apie šias pasekmes. Todėl būtina numatyti, kokių teisinių pasekmių gali kilti.

53. Kaip esu nurodžiusi, ne Teisingumo Teismas turi mėginti nustatyti valstybių narių nacionalinius įstatymus. Tačiau pažymėtina, kad mano ką tik išdėstyta pozicija, kurią yra išreiškusios Vokietijos ir Austrijos

vyriausybės, nėra taip aiškiai išreikšta nutartyje dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą ir kad iš tam tikrų detalių būtų galima daryti išvadą, jog ji nevisiškai ir netiksliai atspindi jų požiūrį. 2000 m. kovo mėnesį ICCS klausimyne³⁷ Austrijos institucijų pateiktas atsakymas rodo, kad tuo metu, jų nuomone, pagal Austrijos teisę įvaikinamo asmens pavardė turėjo būti nustatoma pagal šalies, kurios pilietis yra įsivaikintis asmuo, teisę (todėl, atsižvelgiant į tai, kad panašu, jog Vokietijos teisėje buvo kalbama apie įvaikio pilietybės šalies teisę, galėjo kilti grąžinimo (*renvoi*) klausimų). O tam tikra prasme prieštaringa nurodyta Austrijos teismų praktika³⁸ rodo, kad iki 2003 m. negalėjo būti aišku, ar vokiečio įsivaikintas austras galėjo įgyti tokio vokiečio pavardę (bent jau tokios formos, kurios ją turėjo įsivaikintis asmuo), net jeigu joje buvo pagal Austrijos teisę draudžiamų elementų.

54. Nedrįsiu reikšti nuomonės šiais klausimais, tik pasakysiu, kad siekiant užtikrinti tinkamą tvarką atrodo būtina numatyti tris galimus atvejus (kurie visi grindžiami prielaida, jog abiejose teisės sistemose kalbama

apie šalies, kurios pilietis yra įvaikis, teisę): i) Vorbiso *Kreisgericht* papildomoje nutartyje nurodyta pavardė visuomet buvo teisėta tiek pagal Vokietijos, tiek pagal Austrijos teisę; ii) nors tuo metu ji atrodė teisėta, vėlesnė teismų praktika atskleidė, kad tai netiesa; ir iii) ji niekuomet nebuvo teisėta abiejų teisės sistemų požiūriu.

55. Pirmasis atvejis yra susijęs su panašia situacija kaip byloje *Grunkin ir Paul*. Toje byloje Sąjungos pilietis, turintis tik vienos valstybės narės pilietybę, buvo gimęs ir nuo gimimo gyvenęs kitoje valstybėje narėje, kurioje jo pavardė buvo nustatyta ir įregistruota remiantis tos valstybės narės įstatymais. Apeliantės atveju ES pilietė, turinti tik vienos valstybės narės pilietybę, buvo įvaikinta ir nuo to laiko gyveno kitoje valstybėje narėje, kurioje jos pavardė buvo nustatyta pagal tos valstybės narės įstatymus. Tiesa, kad gimimas ir įvaikinimas nėra tas pat (nors įvaikinimas galėtų būti vaizdingai apibūdinamas kaip gimimas iš naujo naujoje šeimoje, ir net laikantis griežtai teisinio požiūrio abu šie faktai lemia daugybės identišku teisių, pareigų ir pasekmių atsiradimą) ir kad apeliantės pavardė dėl to nebuvo įrašyta į Vokietijos civilinės būklės aktų registrus (nors vėliau ji galėjo būti įrašyta į įvairius daugiau arba mažiau oficialius registrus). Nepaisydama to, manau, kad šios dvi situacijos yra pakankamai panašios, jog būtų galima daryti išvadą, kad, kaip ir byloje

37 — Žr. 18 punktą.

38 — Žr. 16 ir 27 punktus.

Grunkin ir Paul, šiuo atveju EB 18 straipsniu Austrijos valdžios institucijoms neleidžiama atsisakyti pripažinti pavardės, nustatytos Vokietijoje, nebent jų atsisakymas būtų grindžiamas objektyviomis aplinkybėmis ir būtų proporcingas siekiamam teisėtam tikslui.

aplinkybėmis ir būtų proporcingas siekiamam teisėtam tikslui.

56. Antrasis atvejis yra susijęs su situacija, kuri skiriasi tuo, jog tuo metu pavardės nustatymas pagal Vokietijos teisę atrodė teisėtas, o vėliau paaiškėjo buvęs neteisėtas. Jei darytume prielaidą, kad pavardę nustatė Vokietijos teismas ir ją įregistravo Austrijos valdžios institucijos, iš tiesų nuoširdžiai manydamos, jog teisiniu požiūriu jos elgiasi teisingai, ir kad apeliančė kreipėsi su prašymu nustatyti bei įregistruoti pavardę sąžiningai, manau, kad reikėtų laikytis tokio paties požiūrio kaip ir pirmuoju atveju. Nors dėl pateisinamų priežasčių vėlesni teismų sprendimai, kuriais paaiškinamas teisinis požiūris, gali galioti atgaline data (*ex tunc*), Sąjungos piliečiui turi būti suteikta galimybė ES teisės reglamentuojamoje situacijoje remtis teisėtų lūkesčių apsauga, kuri yra vienas iš pagrindinių šios teisės principų. Taigi šiuo atveju EB 18 straipsniu Austrijos valdžios institucijoms taip pat neleidžiama atsisakyti pripažinti Vokietijoje nustatytos pavardės, nebent jų atsisakymas grindžiamas objektyviomis

57. Trečiojo atvejo, dėl kurio sutaria Vokietijos ir Austrijos vyriausybės, negalima analizuoti tokiu pačiu būdu. Šiuo atveju teisės normos buvo aiškios, tačiau per klaidą arba dėl nežinojimo jos buvo du kartus pritaikytos neteisingai (pirmiausia tai padarė Vokietijos teismas, o vėliau – Austrijos registro pareigūnai). Tačiau negali būti teisėtų lūkesčių išsaugoti situaciją, prieštaraujančią aiškiems teisės aktams. Vis dėlto neteisėtai situacijai buvo leista (tai leido Austrijos valdžios institucijos – Vokietijos valdžios institucijos neturėjo spręsti šios problemos) tęstis 15 metų, per kuriuos ji net buvo patvirtinta išduodant bent vieną pasą ir du pilietybę patvirtinančius dokumentus. Praėjus tokiam laikotarpiui apeliančės pavardės ištaisymas tikrai turėtų sukelti jai didelių nepatogumų. Negalima paneigti, kad valdžios institucijos turi turėti teisę ištaisyti civilinės būklės aktų registruose nustatytas klaidas. Tačiau, atsižvelgiant į praėjusį laiką ir į neišvengiamai sukeltus nepatogumus, turi kilti proporcingumo klausimas. Ištaisyimas (remiantis įstatymais) neabejotinai yra kišimasis į apeliančės privatų gyvenimą. Ar jis gali būti pateisintas? Jei tokia situacija būtų susidariusi šalies viduje, ją reikėtų nagrinėti pagal nacionalinę teisę, atsižvelgiant į Europos žmogaus teisių konvencijos 8 straipsnį. Bet kadangi ji yra susijusi su vienos valstybės narės piliete, teisėtai gyvenančia ir užsiimančia ūkine veikla kitoje

valstybėje narėje, ją būtina vertinti atsižvelgiant ir į ES teisę.

58. Todėl laikausi nuomonės, kad, nepaisant teisinės situacijos analizės šioje byloje, būtina įvertinti, ar nagrinėjamas pavardės ištaisymas pateisinamas teisėto tikslo siekimu ir proporcingas to tikslo pasiekimui.

Pateisinimas

59. Atrodo aišku, kad aristokratijos ir visų su ja susijusių privilegijų bei titulų panaikinimas yra teisėtas tikslas, kurio siekia nauja įkurta respublika (kokia buvo Austrija 1919 m.), grindžiama visų piliečių lygiateisiškumu ir kylanti iš imperijos, kurioje dominavo privilegijuotosios klasės, griuvėsių.

60. Tai dar nereiškia, kad tai yra būtinas tikslas, kurio reikia siekti visose valstybėse narėse.

Aristokratijos (tiek paveldimos, tiek kitokios) sistemos arba kitų pasaulietinių vardų, titulų arba privilegijų išsaugojimo, panaikinimo arba netgi sukūrimo klausimus turi spręsti tik kiekviena valstybė narė savarankiškai, jeigu tai neprieštarauja Sąjungos teisei (pavyzdžiui, su vienuodu vertinimu susijusiems principams ir normoms) jos taikymo srityje.

61. Be to, manau, kad tokia respublika gali teisėtai norėti išsaugoti tvirtas garantijas, jog nebus atkurti tokie privilegijuoti luomai, kurių panaikinimas buvo pirminis tikslas, kurį galima teisėtai puoselėti kaip konstitucinį principą.

62. Taip pat, apskritai kalbant, neatrodo neproporcinga tokiai valstybei užtikrinti šio tikslo pasiekimą draudžiant savo piliečiams įgyti, turėti aristokratiškus titulus, statusą arba pavadinimus, dėl kurių kitiems galėtų susidaryti įspūdis, kad toks asmuo turėjo tokį titulą, arba jais naudotis.

63. Vis dėlto toks draudimas galėtų atrodyti neproporcingas, jeigu juo būtų kėsinamasi į pavardes, kuriose, nors ir galėtų būti nuorodų į aristokratišką titulą, tačiau jos iš esmės nėra kildinamos iš tokio titulo arba suprantamos kaip toks titulus. Jau esu užsiminusi apie pavardes „Fürstmann“ ir „Vonwald“, kurios įrašytos į Austrijos telefonų knygą. Taip pat panašu, kad Austrijos piliečiai gali turėti paprastas pavardes, pavyzdžiui, „Graf“ (kurios

tiesioginė reikšmė yra „grafas“) ir „Herzog“ („hercogas“), kurių kilmė vargu ar yra aristokratiška ir kurios laikomos paprastomis pavardėmis³⁹. Jeigu tai tiesa ir jeigu ši taisyklė taikoma ir įgyjant panašias pavardes kitomis kalbomis (pavyzdžiui, „Baron“, „Lecomte“, „Leprince“ arba „King“), toks draudimas šiuo požiūriu neatrodytų neproporcingas. Tokiomis aplinkybėmis neatrodo, kad draudimas, susijęs tik su tokių pavardžių, kaip antai „Fürst (arba Fürstin) von Sayn-Wittgenstein“, kurios aiškiai kildinamos iš tikrų aristokratiškų titulų ir gali būti suprantamos kaip tokie aristokratiški titulai, įgijimu, viršytų tai, kas reikalinga, norint užtikrinti pagrindinio konstitucinio tikslo pasiekimą.

64. Tačiau ar toks pateisinimas galėtų būti taikomas tokioje situacijoje, kuri susiklostė byloje *García Avello* arba *Grunkin ir Paul*, kitaip tariant, kai pavardė yra teisėtai nustatyta pagal kitos valstybės narės, su kuria asmenį sieja itin artimi ryšiai (pavyzdžiui, pilietybė arba gimimas ir gyvenamoji vieta), teise?

65. Sakyčiau, jog toks pateisinimas (nustatytas remiantis viena iš pagrindinių konstitucinių normų) tokiu atveju turėtų būti pripažįstamas galiojančiu, kad Austrijos valdžios institucijos iš esmės galėtų teisėtai atsisakyti įrašyti tam tikrą pavardę į savo civilinės būklės aktų registrus arba į bet kurį oficialų dokumentą ir galėtų uždrausti tokiam asmeniui naudotis ja Austrijoje.

66. Tačiau jeigu tokia pavardė ir toliau būtų teisėta (galbūt netgi privaloma) kitoje valstybėje narėje, su kuria Austrijos pilietį siejo artimi ryšiai, atrodytų neproporcinga atsisakyti pripažinti patį jos buvimą, susijusį su tuo pačiu asmeniu. Todėl reikėtų sušvelninti tokią priemonę kokiais nors būdais, kurie galėtų geriausiai sumažinti rimtus nepatogumus, kuriuos priešingu atveju galėtų patirti toks asmuo. Viena iš galimybių Austrijos valdžios institucijoms būtų išduoti dokumentą, panašų į „skirtingų pavardžių pažymėjimą“, kurį yra numaćiusi ICCS⁴⁰ ir kuriuo pripažįstama, kad nors toks asmuo, kaip Austrijos pilietis, turi teisę turėti tik tam tikrą pavardę, jis buvo

39 — Pavyzdžiui, Austrijos lengvaatletė Stephanie Graf (vidutinių nuotolių bėgikė), atstovavusi savo šaliai 2000 m. olimpinėse žaidynėse ir 2001 m. pasaulio lengvosios atletikos čempionate, o Andreas Herzog yra Austrijos futbolininkas, žaidęs nacionalinėje rinktinėje 1988–2003 metais.

40 — ICCS 1982 m. rugsėjo 8 d. Hagoje pasirašyta Konvencija Nr. 21 dėl skirtingų pavardžių pažymėjimo. Austrija nėra šios konvencijos šalis (iki šiol iš valstybių narių ją yra ratifikavusios tik Ispanija, Prancūzija, Italija ir Nyderlandai), tačiau tai netrukdytų jai išduoti panašaus pobūdžio dokumentą tokioje situacijoje atsidūrusiems piliečiams.

teisėtai įregistruotas kita pavarde kitoje valstybėje narėje.

veikė nesąžiningai arba kaip nors suklaidino kurias nors valdžios institucijas, tuomet pavardės ištaisymas galėtų atrodyti teisingas ir proporcingas priemonė. Bet kuriuo atveju atitinkamo laikotarpio trukmė ir tai, kad apeliantė naudojosi pavarde „Fürstin von Sayn-Wittgenstein“ oficialiai bei profesinėje srityje, yra veiksniai, kuriuos būtina įvertinti.

67. Anksčiau nurodytos aplinkybės yra susijusios su, kaip galima pavadinti, „įprasta“ situacija, kai viskas aišku nuo pat pradžių. Pavyzdžiui, byloje *García Avello* vaikų pavardės nuo pat pradžių dviejų valstybių narių (Belgijos ir Ispanijos), kurių piliečiai jie yra, civilinės būklės aktų registruose buvo įregistruotos skirtingai; byloje *Grunkin ir Paul* Vokietijos valdžios institucijos nuo pat pradžių aiškiai nurodė, kad jos neregistruos vaiko pavardės tokia forma, kuria ji buvo įregistruota Danijoje. Tačiau šioje byloje, man regis, vertinant sprendimo ištaisyti pavardę proporcingumą būtina atsižvelgti ir į 15 metų laikotarpį, kuriuo apeliantė buvo oficialiai įregistruota Austrijoje ir jai buvo išduoti asmens tapatybės dokumentai pavarde „Fürstin von Sayn-Wittgenstein“.

Formos „Fürstin“ vartojimas

68. Galutinį sprendimą dėl proporcingumo privalo priimti kompetentingas nacionalinis teismas – iš tiesų yra keletas teisinių ir faktinių klausimų, kuriuos gali tekti patikrinti. Jeigu, pavyzdžiui, būtų nustatyta, kad remdamasi 1992 m. vyravusiu teisiniu požiūriu apeliantė, Vokietijos teismas ir Austrijos valdžios institucijos galėjo pagrįstai manyti, jog apeliantės pavardė turi būti nustatyta vien pagal Vokietijos teisę, tuomet pavardės ištaisymas po 15 metų galėtų atrodyti visiškai neproporcingas. Kita vertus, jeigu pasirodytų, kad apeliantė, siekdama būti įregistruota pavarde, į kurią, kaip ji žinojo, neturėjo teisės,

69. Paskutinis klausimas, iškeltas Teisingumo Teismui pateiktose pastabose, (tačiau kuriuo gauta nedaug informacijos, kurio tiksliai teisinio požiūrio laikomasi šiose dviejose valstybėse narėse, ir dėl kurio pateisinimo pateikta labai mažai argumentų) yra susijęs su (akivaizdžiu) Vokietijos ir Austrijos teisės normų, reglamentuojančių galimybę vartoti skirtingas vyriškos ir moteriškos giminės pavardės formas, skirtumu.

70. Kadangi šis klausimas galėtų turėti padarinių kelių valstybių narių pavardžių suteikimo sistemoms (Lietuvos vyriausybė įnirtingai

gina savo šalies diferencijuotą pavardžių sistemą, saugomą kaip konstitucinė vertybė; per posėdį buvo iškeltas diferencijuotų pavardžių airių kalba klausimas) ir kadangi šiuo klausimu pateikta labai mažai argumentų, manau, kad Teisingumo Teismui pakaktų nurodyti,

jog tokia teisės norma, kaip taikoma Austrijoje, negali *prima facie* pateisinti trukdymo naudotis piliečio teisėmis laisvai judėti ir apsigyventi, jeigu ji nėra grindžiama konstituciniu principu arba kitais viešosios tvarkos sumetimais.

Išvada

71. Atsižvelgdama į visus išdėstytus argumentus manau, kad į *Verwaltungsgerichtshof* iškeltą klausimą Teisingumo Teismas turėtų atsakyti taip:

„Net jeigu valstybės narės nacionalinė teisė yra vienintelė teisė, taikytina nustatant vieno iš jos piliečių pavardę, taikydama tokią nacionalinę teisę tam, kad pakeistų arba ištaisytų įrašą civilinės būklės aktų registre, valstybė narė privalo laikytis Europos Sąjungos teisės, jeigu toks pilietis rėmėsi tokiu įrašu naudodamasis savo, kaip Sąjungos piliečio, teise laisvai judėti ir apsigyventi valstybių narių teritorijoje.

Konstitucinį statusą valstybėje narėje turinčia teisės norma, grindžiama pagrindiniais viešosios tvarkos sumetimais, pavyzdžiui, piliečių lygiateisiškumu ir privilegijų panaikinimu, iš esmės galima pateisinti draudimą savo piliečiams įgyti, turėti arba naudoti aristokratiškus titulus, statusą arba pavadinimus, dėl kurių kitiems galėtų susidaryti įspūdis, jog toks asmuo turėjo tokį titulą, net jeigu toks draudimas galėtų sukelti nepatogumų tokiam asmeniui, besinaudojančiam savo, kaip Europos Sąjungos piliečio, teisėmis laisvai judėti ir apsigyventi valstybių narių teritorijoje, su sąlyga, kad yra laikomasi proporcingumo principo ir ypač kad:

- a) toks draudimas nėra taikomas pavardėms, kurios paprastai nebūtų taip suprantamos, įgyti, turėti arba naudoti ir

- b) tokia valstybė narė neatsisako pripažinti, kad kitose valstybėse narėse pilietis gali teisėtai vadintis kita pavarde, kuri nebūtų leidžiama pagal jos teisę, ir padeda tokiam piliečiui įveikti visus sunkumus, galinčius kilti dėl tokio skirtingumo.

Taikydamos tokią teisės normą tam, kad pakeistų arba ištaisytų konkretų įrašą registruose, valstybės narės dar privalo atsižvelgti į proporcingumo principą, pagal kurį jos turi paisyti tokių veiksmų kaip antai teisėti lūkesčiai, kuriuos galėjo imti puoselėti pilietis dėl jų pačių valdžios institucijų veiksmų, laikotarpis, kuriuo tokia pavarde galėjo būti naudojamos valdžios institucijoms jos neginčijant, taip pat su tolesniu anksčiau pripažintos pavardės naudojimu susijęs asmeninis ir profesinis interesas, kurį gali turėti toks pilietis.

Draudimas įgyti, turėti arba naudoti pavardę, kurios forma skiriasi atsižvelgiant į asmens lytį, jeigu jis valstybėje narėje nėra grindžiamas vienu iš pagrindinių konstitucinių principų arba kitais viešosios tvarkos sumetimais, iš esmės negali pateisinti įrašo civilinės būklės aktų registre pakeitimo arba ištaisymo, jeigu pilietis rėmėsi tokiu įrašu naudodamasis savo, kaip Europos Sąjungos piliečio, teisėmis laisvai judėti ir apsigyventi valstybių narių teritorijoje.“